

انجمن علمی گردشگری ایران

طراحی مدل عوامل مؤثر بر توسعه مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان شهرها (مطالعه موردی کلان شهر تهران)

منوچهر جهانیان^۱، سیاوش ایمنی قشلاق^۲، فرزاد فروغی شمس^۳

DOI:10.22034/jtd.2024.449826.2904

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۱/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۲۲

صنعت گردشگری ازجمله گردشگری شهری در دنیای امروز به شدت رقابتی است. موفقیت هر مقصد گردشگری در فضای رقابتی بیش از هر چیز به عملکرد مدیریت گردشگری آن بستگی دارد. ازاین رو، هدف از این پژوهش بررسی نقش عوامل مؤثر بر توسعه مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان شهرها است و کلان شهر تهران برای نمونه بررسی شده است. پژوهش توصیفی - پیمایشی است و با روش "پژوهش آمیخته" طراحی شده است. در مرحله نخست، برای استخراج عوامل، از نظر هفت خبره و استاد صنعت گردشگری در استان تهران که دارای سابقه کاری مرتبط با گردشگری شهری و برنامه ریزی شهری بوده اند بهره گرفته شد و بر اساس آن هفده عامل انتخاب و تأیید شد. سپس پرسش نامه ماتریسی تهیه و در اختیار گروه دوم جامعه آماری پژوهش قرار گرفت، که هفتاد تن از خبرگان و استادان صنعت گردشگری در استان تهران بودند و به صورت غیرتصادفی انتخاب شدند. داده ها و سناریوها با روش نگاشت شناختی فازی تحلیل و مدل پژوهش با استفاده از تحلیل شبکه های اجتماعی طراحی شد. از بین هفده عامل انتخاب شده، سه عامل حمایت مسئولان، تأمین خدمات شهری و زیرساخت های شهری به ترتیب بیشترین اهمیت را داشتند؛ زیرا از مرکزیت بیشتری برخوردار بودند. بر مبنای این سه عامل سناریوهایی نگاشته شد. در نهایت، با استناد به نتایج به دست آمده، پیشنهادهایی مبنی بر توسعه مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان شهرها ارائه شد.

واژه های کلیدی:

توسعه، مدیریت، گردشگری شهری، مدیریت شهری، کلان شهر.

مقدمه

یکی از فعالیت های توسعه یافته پس از نیمه دوم قرن بیستم گردشگری است. توسعه صنعت گردشگری دارای منافع شایان توجهی است (Makhsoos et al., 2021). گردشگری همچون محرک و ابزاری قوی برای رسیدن به پایداری در بطن شهر و جامعه عمل می کند (Lerario & Di Turi, 2018) و از آنجاکه شهرها به عنوان یکی از فراگیرترین پدیده های اجتماعی دوران کنونی مطرح اند (Jahanshahi & Varesi, 2022)، گردشگری در توسعه اقتصادی شهرها چنان اهمیتی دارد که از آن

به عنوان صادرات نامرئی یاد می شود و برنامه ریزان و مدیران در کل جهان برای گسترش آن برنامه ریزی و سرمایه گذاری می کنند (Famil Nouroozi et al., 2015). از همین رو، برنامه ریزان و مدیران در جهت پاسخ گویی به این تقاضا و همچنین ادامه حضور در عرصه رقابتی برای بهره گیری از تمامی منابع گردشگری موجود و در دسترس گام برداشته اند. در این بین، از عوامل کلیدی و تأثیرگذار در بهره گیری از ظرفیت های گردشگری و سامان دهی مقاصد، به ویژه مقاصد شهری، مدیریت شهری است (Karimi et al., 2022). بر همین

۱. ایمیل: Manouchehrjahanian@gmail.com

۱. استادیار دانشکده علوم گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.

۲. ایمیل: Imeni@usc.ac.ir

۲. استادیار گروه برنامه ریزی گردشگری، دانشکده علوم گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.

۳. ایمیل: Foroghi.farzad1@gmail.com

۳. نویسنده مسئول؛ دانشجوی دکتری گردشگری، دانشکده علوم گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران، ایران.

اساس، توسعه گردشگری شهری ارتباط تنگاتنگی با مدیریت شهری بهینه در شهرها دارد (Beigpour et al., 2022). علاوه بر آن، همه کلان شهرها، از جمله کلان شهر تهران، بر اثر فراوانی جمعیت با مشکلات و تهدیدات بی شماری مواجه اند (Kazemian & Azadi, 2011)، که متناسب با ظرفیت های موجود گردشگران را جذب نمی کنند و در مقابل رقیبان خود عملکرد مناسبی ندارند (Farhadikhah et al., 2022). با در نظر گرفتن این واقعیت، درک این نکته که کدام یک از علل احتمالی مذکور با علت های محتمل دیگر در زمینه ناکامی توسعه گردشگری منطقه نقش دارد موضوع پیچیده ای است (Kazemian & Azadi, 2011). همان طور که می دانیم، توسعه گردشگری و در این میان گردشگری شهری آثار متعددی برای ساکنان محلی دارد که اغلب در سه طبقه دسته بندی می شوند: عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی - اجتماعی، حفاظت از محیط زیست مناطق طبیعی و حیات وحش و افزایش دانش درباره طبیعت (Dadvarkhani & Ghanian, 2018). پیچیدگی ماهیت شهرها و شبکه های بسیار گسترده فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی حاکم بر آن ها گردشگری شهری را با چالش مهمی روبه رو کرده است که اتخاذ راهبردهای مناسب توسعه می تواند باعث افزایش شمار گردشگران و گسترش فعالیت های مرتبط با صنعت گردشگری شود (Zmylony & Kowalczyk-Anio, 2019). توسعه گردشگری شهری با ارتقای ابعاد کئی و کیفی در هر شهری می تواند همراه باشد، تا از این طریق بیشترین بازده را تولید کند؛ با در نظر گرفتن این واقعیت که مدیریت شهری تهران در توسعه گردشگری و بهره برداری از دانش توسعه یافته در زمینه گردشگری با ناکامی مواجه است. سیستم مدیریت شهری اصولاً به عنوان یک سطح و رده فضایی مدیریت محلی برای اداره همه امور شهر به عنوان یک واحد فضایی مطرح است. مدیریت شهری را می توان بر عهده گرفتن نقشی فعال در توسعه، مدیریت و هماهنگ سازی منابع برای دستیابی به توسعه شهری دانست (Zabardast & Darskhan, 2021). در چنین شرایطی، اداره جامعه شهری با ابزار و شیوه های سنتی امکان پذیر نیست؛ از این رو، به کارگیری رویکرد حکمرانی خوب که کشور را بیش از پیش در مسیر توسعه پایدار هدایت کند ضرورت دانسته شده است (Adinehvand & Alian, 2017). در ادوار گذشته در تاریخ ایران مدل های گوناگونی از مدیریت شهری به کار گرفته شده است؛ یک مدیر شهری راه های رسیدن به اهداف را شناسایی می کند و

برای انجام نظارت و کنترل بر این راه ها به پیش بینی می پردازد. مدیر شهری دیگری از همه متخصصان علوم شهری و انسانی برای برنامه ریزی شهری کمک می گیرد و تنها به معماران و شهرسازان اتکا ندارد؛ به عبارت دیگر، برای برنامه ریزی و مدیریت شهری، باید به برنامه ریزی عملیاتی (کوتاه مدت) و برنامه ریزی جامع (بلند مدت) در شهر پردازد (Ashouri & Anbarloo, 2016). از این رو، هدف از این پژوهش طراحی مدل عوامل مؤثر بر توسعه مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان شهرها و یافتن پاسخی برای پرسش های زیر است:

- عوامل مؤثر بر توسعه مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان شهر تهران چیست؟
- رتبه بندی عوامل مؤثر بر توسعه مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان شهر تهران چگونه است؟

مروری بر ادبیات موضوع

شهرها پدیده هایی پویا هستند که مدام در حال تحول اند؛ به عبارت دیگر، تنها عنصر ثابت در آن ها تغییر از دو بعد اصلی کالبدی (شکلی) و محتوایی (معنایی) است. به همین نسبت، تأثیراتی که محیط های شهری در شهروندان و بازدیدکنندگان از آن ها بر جای می گذارد در دو جنبه اساسی انسانی حواس مادی و روحیات قابل بررسی است. منظر شهری از سرمایه های فرهنگی شهرها است و گردشگران در شهرها به آن توجه خاصی دارند (Vahidzadegan & Zangiabadi, 2022). گردشگری و شهر دو پدیده هم زادند. گردشگری امروزی، به عنوان پدیده ای انبوه، از شهرها آغاز شد و شهرنشینان توانستند جریان های گردشگری را از اشکال پراکنده به صورت سازمان یافته و انبوه در آورند. رابطه شهر و گردشگری حتی در بعد تاریخی نیز شناخته شده است. شهر تهران، با داشتن ویژگی های خاص، ظرفیت کسب رتبه نخست گردشگری کشور را دارد. این ویژگی ها باعث شده است این کلان شهر امکانات زیربنایی و خدماتی مناسبی را در خود جای دهد و با داشتن جاذبه های فراوان انسان ساخت و طبیعی بزرگ ترین مبدأ و مقصد گردشگری به لحاظ ورود و خروج گردشگر در سراسر ایران باشد. بنابراین، باید به جای گردشگری در شهرها مفهوم گردشگری شهری بررسی شود. به همین ترتیب، بیشتر کشورهای موفق در این حوزه از مدیریت شهری یکپارچه و در عین حال پاسخ گو برخوردارند (Rezaee & Ghana, 2019). نخستین بحث ها درباره مفهوم و

می‌دانند؛ اما شروع برنامه‌ریزی مدرن را می‌توان به اواخر قرن نوزدهم نیز نسبت داد؛ یعنی زمانی که نهضت بهبود مسکن و بهداشت شهری در آلمان، بریتانیا و آمریکا در حال شکل‌گیری بود. از آن زمان تا به حال، در برنامه‌ریزی شهری تحولات بسیاری رخ داده است (Rafiyan et al., 2014):

ضرورت مدیریت شهری به اواسط دهه ۱۹۶۰ میلادی برمی‌گردد که با قیاس شهر با یک سازمان اقتصادی ضرورت مدیریت شهری در اداره شهرها را تبیین می‌کند (Eyvazlu, & Razavian, 2018). مورخان برنامه‌ریزی طرح هوسمان برای پاریس را، که در اواسط قرن نوزدهم صورت گرفت، خاستگاه برنامه‌ریزی شهری مدرن

جدول ۱: روند تحول نظریه‌های برنامه‌ریزی شهری تا کنون (Rafiyan et al., 2014)

ابعاد	دیدگاه اول (۱۹۲۰ تا ۱۹۶۰)	دیدگاه دوم (۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰)	دیدگاه سوم (۱۹۸۰ و پس از آن)
نوع برنامه‌ریزی	برنامه‌ریزی بخشی کالبدی	برنامه‌ریزی جامع	برنامه‌ریزی مشارکتی
هدف برنامه‌ریزی	اصلاح اجتماعی	هدایت اجتماعی	بسیج اجتماعی
برنامه‌ریز	دانای کل مشاور خردمند	دانای کل طراح سیستم	تسهیلگر آینده‌شناس

باشد (Aghaalikhani et al., 2018). تا کنون آشکار شده است که توسعه بدون برنامه‌ریزی میسر نخواهد بود و هر قدر برنامه‌ریزی بیشتر بر واقعیت‌های عینی و توان‌های بالقوه و طبیعی مبتنی باشد، رسیدن به اهداف از پیش تعیین‌شده امکان‌پذیرتر می‌شود. توسعه گردشگری نیز از این امر مستثنا نیست (Zivyar, 2018 & Teymouri). از این‌رو، در گردشگری شهری نیز، رخدادهای گوناگون توسط انسان در فضای شهری جاذبه‌ای مهم برای بازدیدکنندگان است (Motamedi et al., 2022). در نتیجه، مدیریت شهری ایجاب می‌کند که شهرها برای رفاه و آسایش بیشتر شهروندان و گردشگران مدیریت شوند. از این‌رو، مدیریت گردشگری شهری شامل سنجش عملی برنامه‌ریزی گردشگری است که طی آن باید با استفاده از ابزارهای مناسب به اهداف از پیش تعیین‌شده دست یافت (Beigpour et al., 2022). در اغلب پژوهش‌ها و مستندات علمی بررسی شده توسط در این پژوهش، پرداختن به کلان‌شهر و اهمیت خاص آن در گردشگری شهری نادیده گرفته شده است. کریمی و همکاران (2022) به شناسایی مؤلفه‌های مدیریت شهری و سپس تبیین نقش هریک در تحقق هرچه بیشتر و کارآمدتر توسعه گردشگری در کلان‌شهر تبریز پرداختند. نتایج پژوهش آنان حاکی از آن است که چهار بعد زیرساخت‌های شهری، خدمات و تسهیلات گردشگری، یکپارچگی نهادهای شهری و منابع مالی و انسانی بر مدیریت شهری و سه بعد اجتماعی فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی بر توسعه گردشگری اثرگذارند.

مدیریت شهری اداره امور شهر به منظور ارتقای مدیریت پایدار مناطق شهری در سطح محلی با در نظر داشتن و تبعیت از اهداف سیاست‌های کشور است. مدیریت شهری عبارت است از سازمان‌دهی گسترده عناصر و اجزای رسمی و غیررسمی مؤثر و ذی‌ربط در ابعاد مختلف حیات شهری، با هدف اداره و کنترل و هدایت توسعه همه‌جانبه و پایدار شهر. هدف نظام مدیریت شهری اداره امور شهرها و ایفای نقشی است که دولت برای این نظام قائل می‌شود. تردیدی نیست که هدف نظام مدیریت شهری در جهت اهداف ملی و با آن همسو است؛ از همین‌رو، برنامه‌های این نظام برای سامان‌دهی امور شهر به‌طور کلی در چارچوب برنامه‌های کلان و قوانین جاری کشور تدوین می‌شود (Barghi et al., 2018). مهم‌ترین هدف مدیریت شهری ارتقای شرایط کار و زندگی جمعیت ساکنان در قالب گروه‌های مختلف و حفاظت از حقوق شهروندان و تشویق به توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار و حفاظت از محیط کالبدی است؛ بنابراین، هنگامی که شهر مشکلات و نارسایی‌هایی دارد، می‌توان به این نتیجه رسید که مدیریت شهری آن در تنگنا و نارسایی به سر می‌برد. در این‌باره، مدیریت شهری باید ضمن داشتن برنامه برای وضع موجود شهر و فائق آمدن بر مشکلات آن، برنامه‌های آینده شهر را تدوین کند و بر اساس آن‌ها به ترسیم آینده‌ای ایدئال بپردازد که بر مبنای واقعیت‌ها و شرایط زمان و مکان باشد. همچنین، مدیریت شهری باید حافظ شهرها و منافع مردم شهرها

در پژوهشی دیگر از جهانشاهی و وارثی (۲۰۲۲)، شاخص‌های گوناگون توسعه شهری با رویکرد برنامه‌ریزی راهبردی در بندر بوشهر به‌منظور شناسایی راهبردهای مناسب توسعه شهری در راستای توسعه پایدار بررسی شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که مهم‌ترین راهبردهای توسعه شهری عبارت‌اند از: مدیریت یکپارچه، راهبرد رشد هوشمند، بازیافت زمین‌های بایر و اراضی نظامی، سامان‌دهی بافت‌های فرسوده، ارتقای خدمات شهری، بهره‌گیری از قابلیت‌های گردشگری خارجی، بهره‌گیری از رویکرد انتقال حق توسعه، کاهش دخالت و دست‌کاری بی‌برنامه در اکوسیستم دریا و افزایش مشارکت شهروندان.

قبادی و پوررجبی (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی نقش مدیریت شهری صومعه‌سرا به‌عنوان یکی از مقصدهای گردشگری در مناطق شمالی کشور و ارائه راهکارهایی برای توسعه صنعت گردشگری پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که شاخص‌های ضعف مدیریت شهری، نبود یکپارچگی مدیریت در بهره‌برداری پایدار از جاذبه‌ها، کمبود امکانات، نبود دسترسی و اطلاع‌رسانی بیشترین سهم را در نارضایتی گردشگران دارند.

حاجی‌لو و همکارانش (۲۰۱۸) در پژوهشی به تحلیل عوامل مؤثر بر نظام مدیریت شهری کلان‌شهر تهران در راستای مدیریت یکپارچه شهری پرداختند. در پژوهش آنان، برای کلان‌شهر تهران، اجماع مسئولان محلی در کلیت لزوم توسعه شهری و ضرورت هماهنگی بین سازمانی، قانون‌مداری سازمان‌ها و ممانعت از دخالت گروه‌های غیرمرتبط در وظایف آنان (در سطح ملی و محلی)، الزام به رعایت قوانین و همچنین تغییر آن با توجه به نیازهای روز، پذیرش شمول مردم و فرصت‌بخشی به آنان در راستای مشارکت در سرنوشت خود و ایجاد زمینه‌ها و فرصت‌های بیشتر برای استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی در اجرای امور پیشنهاد شده است.

کونز و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی این موضوع پرداختند که چگونه یک رویکرد بازی جدی می‌تواند با گرد هم آوردن سهام‌داران برای بحث دربارهٔ مداخلاتی که به توسعه گردشگری شهری پایدار می‌انجامد به فرایند برنامه‌ریزی مشارکتی کمک کند. نتایج نشان داد که اعمال سیاست‌گذاری واقعی در محیط بازی جدی می‌تواند سهام‌داران را قادر سازد دور هم جمع شوند و از مسائل و پیچیدگی‌های مرتبط با برنامه‌ریزی گردشگری شهری آگاه‌تر شوند.

پروین و همکاران (۲۰۲۰) به تحلیل و شناخت جایگاه صنعت گردشگری در رشد اقتصادی و منابع درآمدی شهر تهران پرداختند. در این پژوهش صنعت گردشگری شامل دو عامل مهم زیرساخت‌ها و تبلیغات است که در برنامه‌ریزی گردشگری تهران به‌عنوان اولویت اصلی مورد توجه قرار گرفته است و با جدیت دنبال می‌شود.

گراه و همکارانش (۲۰۲۰) به ادغام حوزه علمی توسعه پایدار شهری با حوزه علمی توسعه گردشگری پایدار و ادغام و پیشبرد مدل‌های موجود برای توسعه گردشگری پایدار شهری پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که شهر لیوبلیانا، با در نظر گرفتن ابعاد مختلف پایداری، ذی‌نفعان و همچنین انواع گردشگری، نیاز به تأکید بیشتری بر توسعه گردشگری شهری پایدار دارد. بررسی پژوهش‌های گذشته نشان می‌دهد که پژوهشگران بیشتر به دنبال ارائه راهبردهایی برای بهبود مدیریت شهری بوده‌اند یا به بررسی ارتباط بین مؤلفه‌های مختلف و مدیریت شهری پرداخته‌اند، در حالی که هدف اصلی از این پژوهش شناسایی عوامل اثرگذار بر بهبود مدل‌های مدیریت شهری است. نتایج این پژوهش‌ها در دستیابی به این عوامل مؤثر بوده است. علاوه بر آن، در این پژوهش به رتبه‌بندی عوامل پرداخته خواهد شد و برای این موضوع که اگر قادر به فراهم آوردن هریک از عوامل نباشیم سایر عوامل موجود در مدل چه تغییری خواهند کرد سناریوهایی ارائه خواهد شد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش از نوع توصیفی - پیمایشی است و با روش پژوهش آمیخته طی چهار گام انجام شده است. در مرحله نخست، بر اساس نتایج مطالعه کتابخانه‌ای درخصوص مبانی نظری و پیشینه پژوهش، چارچوب مفهومی اولیه عوامل مؤثر بر مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان‌شهرها (با بررسی کلان‌شهر تهران) استخراج شد. در این پژوهش از آرای هفت تن از خبرگان و استادان صنعت گردشگری در استان تهران که دارای سابقه کاری مرتبط در زمینه گردشگری شهری و برنامه‌ریزی شهری بودند بهره گرفته شد. این خبرگان به‌صورت غیرتصادفی برای مصاحبه انتخاب شدند.

در گام دوم، فرایند مدل‌سازی کیفی نگاشت شناختی فازی، استخراج و تحلیل نقشه علی خبرگان مد نظر بود؛ به همین منظور، پرسش‌نامه ماتریسی از

یافته‌های پژوهش

در گام نخست پژوهش، پس از بررسی پیشینه پژوهش و مطالعات کتابخانه‌ای، بیست عامل انتخاب شد که با استفاده از روش دلفی از نظر هفت تن از خبرگان و استادان صنعت گردشگری در استان تهران که دارای سابقه کاری مرتبط در زمینه گردشگری شهری و برنامه‌ریزی شهری بودند استفاده شد. هدف از انتخاب خبرگان تعدیل و بومی‌سازی عوامل استخراج‌شده از پیشینه پژوهش به منظور ساخت پرسش‌نامه ماتریسی است. در این مرحله، هفده عامل نهایی به تأیید خبرگان رسید. مبنای توافق نیز معنادار بودن مفاهیم درخصوص عوامل مؤثر بر مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان‌شهرها (نمونه موردی کلان‌شهر تهران) بوده است، که این عوامل عبارت‌اند از:

تسهیلات شهری، زیرساخت‌های شهری، یکپارچگی نهادهای شهری، تأمین خدمات شهری، بهبود ایمنی، افزایش رضایتمندی، مشارکت مردم و ذی‌نفعان، انگیزه‌ها و نیازهای گردشگران، نیروی انسانی متخصص، حمایت مسئولان، جذب سرمایه‌گذار، ارتقای کیفیت زندگی، به‌کارگیری فناوری اطلاعات، برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری شهری در سطح دولتی و خصوصی، مسائل اقتصادی، مسائل زیست‌محیطی و مسائل حقوقی.

سپس، پرسش‌نامه ماتریسی تهیه شد و در اختیار هفتاد کارشناس صنعت گردشگری قرار گرفت. پس از آن، آزمون‌هایی برای مشخص نمودن ادامه مسیر انجام شد. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از آزمون اسپیرمن، بین متغیرهای شاخص پیچیدگی (تعداد روابط، چگالی روابط، چگالی نقشه) و شاخص قلمرو (کل شدت روابط) و ویژگی‌های شاخص خبرگان رابطه معناداری وجود نداشت. با توجه به اینکه در آزمون کروسکال والیس در سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ تفاوت معنی‌داری وجود دارد، میان میزان چگالی شدت روابط در بین سطوح تحصیلی مختلف، سابقه کار و سن تفاوتی وجود ندارد. در آزمون یو من ویتنی، با توجه به اینکه سطح معناداری ۰/۷۳ است، میان میزان چگالی شدت روابط در بین زنان و مردان تفاوتی وجود ندارد. نتایج تحلیل همبستگی QAP (داده‌های شباهت) و نسبت فاصله (داده‌های تفاوت) بین نقشه‌های علی خبرگان نشان می‌دهد که بین نقشه‌های علی هر گروه از خبرگان تفاوت معنادار وجود ندارد. با توجه به نتایج بررسی‌های آزمون‌های مزبور، ادغام نقشه‌های شناختی خبرگان بی‌مانع تشخیص داده شد. ماتریس دیفازی نقشه‌های ذهنی خبرگان در جدول ۲ نشان داده شده است.

عوامل مؤثر بر مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان‌شهرها (نمونه موردی کلان‌شهر تهران) تهیه شد و در اختیار هفتاد تن از کارشناسان صنعت گردشگری قرار گرفت. خبرگان، با نمره‌دهی از ۱- تا ۱+، چگونگی ارتباط بین عوامل و شدت هریک از عوامل مؤثر را نشان دادند و به این ترتیب ماتریس را تکمیل کردند. بر این اساس، مدل ذهنی هر خبره به دست آمد. سپس، نقشه علی هر خبره در نرم‌افزار افسی مهر ترسیم شد و برای اطمینان از دقت فرایند ثبت و استخراج مدل ذهنی خبرگان، نقشه علی ترسیم‌شده به تأیید خبرگان رسید. پس از آنکه مدل ذهنی خبرگان تعیین و سپس نقشه نگاشت شناختی فازی توسط نسخه ۶ نرم‌افزار یوسی‌آنت ترسیم شد. برای بررسی امکان ادغام نقشه‌های شناختی خبرگان، روابط بین ویژگی‌های شخصی خبرگان (جنسیت، سن، سابقه کار، میزان تحصیلات) و شاخص‌های پیچیدگی و قلمرو نقشه علی آن‌ها از آزمون اسپیرمن استفاده شد. در ادامه، برای بررسی اثر ویژگی شخصی خبرگان بر شاخص قلمرو نقشه علی و روابط بین آن‌ها از آزمون ناپارامتری کروسکال والیس استفاده شده است. علت استفاده از این آزمون کم بودن تعداد داده‌ها و خبرگان است. سپس، از آزمون یو من ویتنی برای جنسیت وجود دو نمونه مستقل در حالت ناپارامتری استفاده شد. با استفاده از دوروش همبستگی QAP و شاخص نسبت فاصله، درجه تشابه یا عدم تشابه بین نقشه علی خبرگان تعیین شد، که در تمامی آزمون‌های نام‌برده در سطح خطای کوچک‌تر از ۵ درصد در نظر گرفته شده است. در مرحله سوم، نقشه ادغامی عوامل مؤثر بر مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان‌شهرها (نمونه موردی کلان‌شهر تهران) با استفاده از ماتریس دیفازی نهایی حاصل از نسخه ۱ نرم‌افزار افسی مهر و ترسیم مدل پژوهش با نسخه ۶ نرم‌افزار یوسی‌آنت صورت گرفت و تحلیل‌های لازم مدل کیفی برای آن ارائه شد. در مرحله چهارم، میزان مرکزیت و تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل مشخص شد و مطابق با آن‌ها سناریوهایی برای بهبود مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان‌شهرها (نمونه موردی کلان‌شهر تهران) بر روی مدل شبیه‌سازی و نتایج آن‌ها با نسخه ۱ نرم‌افزار افسی مهر بررسی شده است. نرم‌افزار به‌کاررفته برای انجام نگاشت شناختی فازی نسخه ۱ نرم‌افزار افسی مهر و تحلیل شبکه‌های اجتماعی نسخه ۶ نرم‌افزار یوسی‌آنت بود. در این پژوهش، توافق بین کدگذاران صورت گرفته که به معنی تأیید پایایی آن است.

جدول ۲: ماتریس میزان فاصله بین نقشه علی ادغامی خبرگان مستخرج از نرم افزار افسی میر

نقشه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
۱	۰	۰/۶۵	۰	۰	۰/۶۵	۰	۰	۰/۶۵	۰	۰/۶۵	۰	۰	۰	۰/۶۵	۰	۰	۰
۲	۰/۶	۰	۰/۷۵	۰/۶	۰	۰/۱۱	۰/۸	۰/۹	۰	۰/۵	۰/۹	۰	۰	۰/۵	۰/۹	۰	۰
۳	۰/۹	۰/۷۵	۰	۰	۰/۶۵	۰	۰/۸	۰	۰	۰/۳	۰	۰	۰	۰/۵	۰	۰	۰
۴	۰	۰/۶	۰	۰	۰	۰/۱۱	۰/۵	۰/۹	۰	۰/۳	۰	۰	۰	۰/۵	۰/۷	۰	۰
۵	۰/۶۵	۰	۰/۶۵	۰	۰	۰	۰	۰/۹	۰/۶	۰/۲	۰/۹	۰	۰	۰	۰	۰/۳	۰
۶	۰	۰/۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۷	۰	۰/۸	۰	۰/۱۱	۰/۲	۰/۴	۰	۰/۸	۰	۰/۵	۰/۵	۰/۳	۰/۳	۰/۴	۰	۰/۵	۰
۸	۰/۶۵	۰/۹	۰/۸	۰/۹	۰/۵	۰/۵	۰/۶	۰	۰	۰/۸	۰	۰	۰/۶	۰	۰	۰	۰
۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۲	۰	۰	۰	۰/۴	۰	۰	۰	۰/۶	۰	۰/۶	۰
۱۰	۰/۶۵	۰/۵	۰/۳۵	۰/۳۵	۰/۹	۰/۹	۰/۴	۰	۰	۰	۰	۰/۴	۰	۰	۰	۰	۰
۱۱	۰	۰/۹	۰	۰/۶	۰	۰/۴	۰	۰	۰	۰/۶	۰	۰/۳	۰	۰/۸	۰	۰	۰
۱۲	۰	۰	۰	۰	۰/۹	۰	۰/۷	۰/۹	۰	۰/۹	۰/۵	۰	۰	۰	۰/۶	۰	۰
۱۳	۰	۰/۷۵	۰	۰/۲	۰	۰/۳	۰/۳	۰/۴	۰/۵	۰	۰/۵	۰/۶	۰	۰	۰	۰	۰
۱۴	۰/۶۵	۰	۰	۰	۰/۳	۰/۹	۰/۲	۰	۰	۰/۷	۰	۰/۹	۰	۰	۰	۰/۸	۰
۱۵	۰	۰/۶۵	۰	۰	۰	۰/۲	۰	۰	۰/۳	۰/۵	۰/۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰/۵	۰	۰	۰	۰/۵	۰/۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۷	۰	۰	۰	۰	۰/۵	۰	۰	۰	۰	۰/۵	۰/۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰

و تأثیرپذیری هریک از عوامل در نرم افزار افسی میر تجزیه و تحلیل شد. این نتایج در جدول ۳ نشان داده شده است.

اعداد این ماتریس میزان تأثیر هر متغیر در دیگری را بر اساس جمع بندی نظر خبرگان نشان می دهد. پس از ادغام نظر خبرگان، میزان تأثیرگذاری

جدول ۳: میزان تأثیرگذاری، تأثیرپذیری و مرکزیت عوامل مؤثر بر مدیریت گردشگری شهری
با تأکید بر کلان‌شهرها (مورد مطالعه: کلان‌شهر تهران)

رتبه	مرکزیت	تأثیرپذیری	تأثیرگذاری	عوامل
۱۰	۱۳/۸۵	۶/۱	۷/۷۵	تسهیلات شهری
۳	۱۶	۷/۶	۸/۴	زیرساخت‌های شهری
۸	۱۴/۲	۵/۱	۹/۱	یکپارچگی بین نهادهای شهری
۲	۱۶/۱	۸/۱	۸	تأمین خدمات شهری
۱۱	۱۱/۴۵	۵/۱۵	۶/۳	بهبود سطح ایمنی
۴	۱۵/۵	۱۱/۷	۳/۸	ارتقای رضایتمندی
۷	۱۴/۶۵	۷/۵	۷/۱۵	مشارکت مردم و ذی‌نفعان
۱۲	۸/۶	۴	۴/۶	انگیزه‌ها و نیازهای گردشگران
۱۳	۸/۶	۵/۴	۳/۲	نیروی انسانی متخصص
۱	۱۶/۶۵	۸	۸/۶۵	حمایت مسئولان
۵	۱۴/۷	۷/۵	۷/۲	جذب سرمایه‌گذار
۶	۱۴/۷	۹/۱	۵/۶	ارتقای کیفیت زندگی
۱۶	۶/۱	۱/۴	۴/۷	به‌کارگیری فناوری اطلاعات
۹	۱۴/۲	۵/۴	۸/۸	برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری شهری در سطح دولتی و خصوصی
۱۵	۶/۷	۲/۷	۴	مسائل اقتصادی
۱۴	۶/۷	۵/۲	۱/۵	مسائل زیست‌محیطی
۱۷	۱/۲	۰	۱/۲	مسائل حقوقی

سه سناریو است که نخستین سناریو ثابت در نظر گرفته شده تا تغییرات دو سناریوی دیگر را اندازه‌گیری کند. در دومین سناریو وضعیت شبیه‌سازی شده است که در آن، به‌رغم توجه به حمایت مسئولان، کاری برای تأمین خدمات شهری و زیرساخت‌های شهری انجام نگیرد؛ بدین صورت که عامل حمایت مسئولان فعال (یک) و عوامل تأمین خدمات شهری و زیرساخت‌های شهری غیرفعال (صفر) در نظر گرفته شد. در سناریوی سوم تأمین خدمات شهری و زیرساخت‌های شهری بدون توجه به حمایت مسئولان بررسی شده است؛ بدین معنی که عوامل تأمین خدمات شهری و زیرساخت‌های شهری یک و عامل حمایت مسئولان صفر در نظر گرفته شده است. در جدول ۴ تغییرات و نتایج سناریوها نشان داده شده است.

تأثیرگذاری نشان‌دهنده تأثیرات اعمال‌شده هر مفهوم است؛ تأثیرپذیری نشان‌دهنده میزان تأثیرات دریافت‌شده از عوامل دیگر و مرکزیت نشان‌دهنده مجموع تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل است. از این‌رو، هرچه عاملی درجه مرکزیت بالاتری داشته باشد در شبکه عوامل دارای اهمیت بیشتری از سایر عوامل خواهد بود. در جدول ۲ نیز، رتبه‌بندی عوامل بر اساس میزان اهمیت و مرکزیت عوامل است. با توجه به جدول ۳ و ارزیابی نقش عوامل در بهبود وضعیت سایر عوامل، سناریوهایی برحسب عواملی که دارای بیشترین میزان مرکزیت‌اند نگاشته شده است. از مزایای سناریونویسی این است که اگر به هر دلیل نتوانیم تمامی عوامل را با هم فراهم آوریم، با سناریونویسی می‌توانیم تأثیرات سایر عوامل را در صورتی که یک یا چند عامل حذف شود بسنجیم. پژوهش دارای

جدول ۴: نتایج شبیه‌سازی سناریوها بر روی مدل پیشنهادی

تغییرات سناریو		مقایسهٔ سیاست‌ها		نتایج سیاست			سیاست			عوامل
۳	۲	سوم و اول	دوم و اول	۳	۲	۱	۳	۲	۱	
۶	۷	-۰/۰۱	-۰/۰۰۱	۰/۹۸۶	۱	۱			۱	تسهیلات شهری
۰	۱	-۰/۹۹۹۳	۰/۰۰۰۶	۰	۱	۰/۹۹	۰	۱	۱	زیرساخت‌های شهری
۸	۶	-۰/۰۰۶	-۰/۰۱	۰/۹۹۲	۰/۹۸۱	۰/۹۹۳			۱	یکپارچگی بین نهادهای شهری
۰	۱	-۰/۹۹۹۶	۰/۰۰۰۳	۰	۱	۰/۹۹	۰	۱	۱	تأمین خدمات شهری
۶	۹	-۰/۰۲	-۰/۰۰۰۰۷	۰/۹۶۹	۰/۹۹۲	۰/۹۹۲۴			۱	بهبود ایمنی
۹	۹	-۰/۰۰۰۰۸	-۰/۰۰۰۰۱	۰/۹۹۹	۰/۹۹۹۹۷	۰/۹۹۹۹۸			۱	ارتقای رضایتمندی
۷	۷	-۰/۰۰۱	-۰/۰۰۱	۰/۹۹۸	۰/۹۹۸	۰/۹۹۹۳			۱	مشارکت مردم و ذی‌نفعان
۶	۹	-۰/۰۳	-۰/۰۰۰۰۱	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۸			۱	انگیزه‌ها و نیازهای گردشگران
۸	۷	-۰/۰۰۰۶	-۰/۰۰۸	۰/۹۹۴	۰/۹۸۶	۰/۹۹۴			۱	نیروی انسانی متخصص
۱	۰	۰/۰۰۰۴	-۰/۹۹۹۵	۱	۰	۰/۹۹۹۵	۱	۰	۱	حمایت مسئولان
۷	۷	-۰/۰۰۱	-۰/۰۰۱	۰/۹۹۸	۰/۹۹۸	۰/۹۹۹۳			۱	جذب سرمایه‌گذار
۸	۹	-۰/۰۰۰۹	-۰/۰۰۰۰۶	۰/۹۹۸	۰/۹۹۹۸	۰/۹۹۹۸			۱	ارتقای کیفیت زندگی
۶	۹	-۰/۰۹	-۰/۰۰۰۰۰۱	۰/۷۰۴	۰/۸	۰/۸			۱	به‌کارگیری فناوری اطلاعات
۷	۷	-۰/۰۰۷	-۰/۰۰۷	۰/۹۸۷	۰/۹۸۷	۰/۹۹۵			۱	برنامه‌ریزی و مدیریت گردشگری شهری در سطح دولتی و خصوصی
۶	۵	-۰/۱	۰/۰۰۰۰۱	۰/۷۴	۰/۹۳	۰/۹۳۶			۱	مسائل اقتصادی
۶	۹	-۰/۰۳	-۰/۰۰۰۰۶	۰/۹۵	۰/۹۹۴۳	۰/۹۹۴			۱	مسائل زیست‌محیطی
۱۰	۱۰	۰	۰	۰/۵	۰/۵	۰/۵			۱	مسائل حقوقی

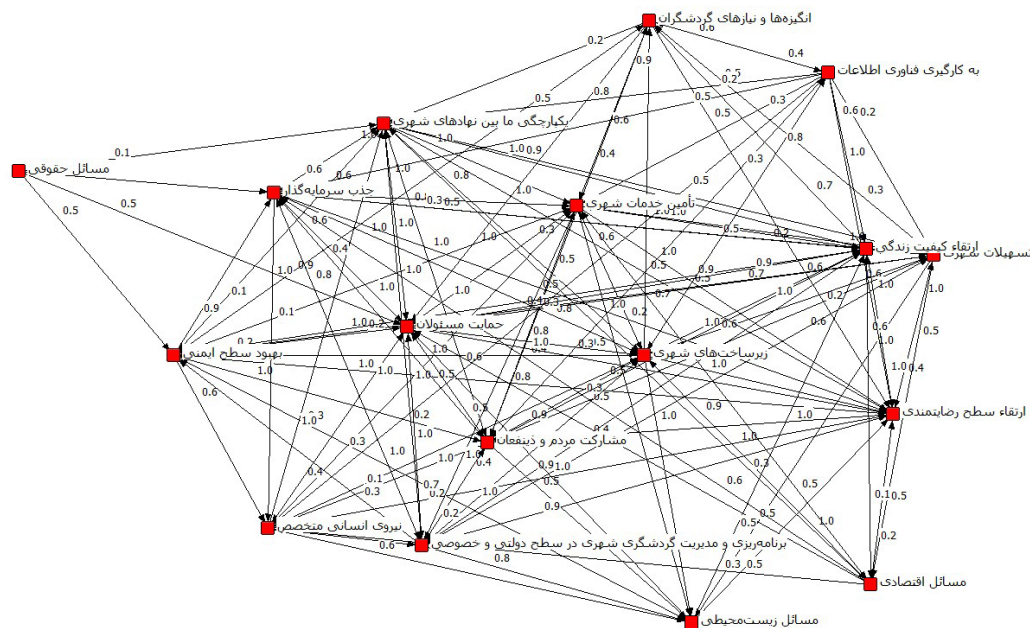
تغییر می‌کنند (با استفاده از تحلیل مقایسه ستون‌های مقایسه سیاست‌ها و تغییرات سناریو، که مطابق با آن اگر این تغییرات بین عدد ۱ تا ۵ باشد مثبت است ولی اگر میزان تغییرات بین ۶ تا ۹ باشد منفی است و عدد ۱۰ نشان‌دهنده نبود تأثیر و تغییر نیافتن عوامل است.

مطابق با خروجی‌های جدول ۴، بر اساس نتایج سناریوی دوم و سوم، در صورتی که تنها به عامل حمایت مسئولان توجه شود ولی تلاشی برای تأمین خدمات شهری و زیرساخت‌های شهری نشود، همه عوامل در جهت منفی و به میزان کم، متوسط و زیاد

تمامی عوامل در جهت منفی به میزان خیلی کم، کم، متوسط و زیاد حرکت خواهند کرد. سپس، داده‌های ماتریس ادغامی خبرگان به نرم‌افزار یوسی‌آنت داده شد و گرافی از مدل رسم شد، که در شکل ۱ نشان داده شده است.

همچنین، هرچه عدد کوچک‌تر باشد تغییرات بیشتر خواهد بود؛ برای مثال، عدد ۶ نشان‌دهنده تغییرات منفی بیشتری نسبت به ۷ و همچنین ۷ نسبت به ۸ و عدد ۸ در مقایسه با ۹ است). همچنین، اگر تنها به عوامل تأمین خدمات شهری و زیرساخت‌های شهری توجه شود و عامل حمایت مسئولان نادیده گرفته شود، بازهم

شکل ۱: نقشه شناختی فازی عوامل مؤثر بر مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان‌شهرها
(مورد مطالعه: کلان‌شهر تهران)

گزارش مجامع بین‌المللی، نشان داده است که خواست صرف به توسعه این صنعت منجر نمی‌شود و مقاصد بی‌شماری در سراسر دنیا برای به دست آوردن بخشی از این بازار هستند. رقابت‌پذیری گردشگری از موضوعاتی است که بسیار به آن پرداخته شده است. همچنین، بخش چشمگیری از منابع درآمدی کلان‌شهرهای کشور از جمله شهر تهران ناپایدار است. از این رو، امروزه یکی از مهم‌ترین چالش‌های فراروی مدیریت شهری در کشور تأمین منابع درآمدی پایدار است. گردشگری شهری، به‌عنوان یکی از انواع گردشگری که به‌تازگی بیشتر به آن توجه شده است، می‌تواند به‌عنوان یکی از منابع درآمدی پایدار شهرداری نقش اساسی در اقتصاد پایدار شهر داشته باشد. متولیان امر باید از فرصت‌های نهفته در این صنعت برای بهبود وضعیت جامعه و سازمان‌های تحت مدیریت خود بیشترین استفاده را ببرند. کلان‌شهرها، با توجه به داشتن ظرفیت‌های فراوان، بخش بزرگی از جذب انواع گردشگر داخلی و

شکل ۱، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان‌شهرها (نمونه موردی کلان‌شهر تهران) را نشان می‌دهد. این گراف دارای هفده عامل است، که همان عوامل اصلی بر مبنای نظر خبرگان است، و ۱۵۴ کمان که نشان‌دهنده تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل است. بر اساس آن، سه عامل حمایت مسئولان، تأمین خدمات شهری و زیرساخت‌های شهری که مرکزیت بیشتری دارند در مرکز شکل قرار گرفته‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

صنعت گردشگری، به‌عنوان بخش اقتصادی محرک توسعه هر مقصد، مورد توجه بسیاری از کشورها قرار گرفته است. در سال‌های اخیر، با تحریم‌های یک‌جانبه علیه ایران که صادرات نفت و درآمد ناشی از آن را با مشکل مواجه کرده است، یافتن جایگزینی مناسب برای نفت ضرورت بیشتری یافته است؛ اما تجربه سال‌های اخیر مدیریت صنعت گردشگری کشور، با توجه به

صورت گیرد. علاوه بر آن، تبلیغات و اطلاع رسانی گسترده و همه جانبه با معرفی جاذبه های گردشگری شهر تهران در رسانه های داخلی و خارجی با تأکید بر جاذبه های فرهنگی تاریخی، طبیعی و رویدادی افزایش یابد. به منظور به سازی و احیای آثار تاریخی فرهنگی و حفاظت و نگهداری از جاذبه ها و تأسیسات گردشگری موجود به جای ساخت جاذبه ها و تأسیسات جدید و آموزش مردم محلی برای برقراری ارتباط مناسب با گردشگران، پیشنهاد می شود با سرمایه گذاری بخش دولتی و خصوصی دوره های آموزشی در منطقه برگزار شود. پیشنهاد دیگر این است که مدیران و مسئولان ارشد کشور، با ایفای نقش فعال در تقویت روابط خارجی و تعاملات سیاسی به ویژه با کشورهای منطقه برای افزایش ثبات و امنیت در خاورمیانه، تأثیرگذاری در محیط سیاسی را افزایش دهند. علاوه بر آن، در جهت توسعه و تقویت روابط با کشورهای منطقه و جهان، همایش های بین المللی با محوریت گردشگری شهری و با هدف بهبود تبادل گردشگر برگزار شود. زیرساخت های اقامتی و خدماتی نیز در اندازه استانداردهای جهانی و متناسب با سلیقه های متناسب و طبقه بندی مختلف اجتماعی در منطقه بهبود یابد.

منابع فارسی که معادل لاتین آن ها در فهرست منابع آمده است:

آدینه نند، علی اصغر و علیان، مهدی (۱۳۹۵). حکمرانی خوب شهری در ایران: اولویت بندی مؤلفه ها و معرفه ها. راهبرد، ۲۵(۸۱)، ۳۰۵-۳۳۸. <https://doi.org/10.1001.1.10283102.1395.25.4.9.5>

آقاعلیخانی، مصطفی، بخشنده نصرت، عباس و رحمانی، محمود (۱۳۹۷). نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری شهری، مطالعه موردی: شهر رامسر. مدیریت شهری، ۱۷(۵۱)، ۱۹۷-۱۸۳. <http://ijurm.imo.org.ir/article-1-2242-fa.html>

برقی، حمیده، شفیعی، بهمن و حجاریان، احمد (۱۳۹۷). بررسی کیفیت زندگی با تأکید بر مدیریت شهری (مورد مطالعه شهر اسلام آباد غرب). مطالعات مدیریت شهری، ۱۰(۳۴)، ۱-۱۲. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/ums/Article/824416>

بیگ پور، مریم، شریعت پناهی، مجید و فرجی راد، عبدالرضا (۱۴۰۰). ارزیابی نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری کلان شهر تهران. نگرش های

خارجی و نیز خدمات دهی به آن ها را بر عهده دارند و به نوعی بیشتر درآمد ناشی از گردشگری و ارزش افزوده آن در کلان شهرها به دست می آید؛ اما گاهی این کلان شهرها، همانند کلان شهر تهران، نمی توانند گردشگران را جذب کنند و در مقابل رقیبان عملکرد مناسبی داشته باشند. بنابراین، ضروری است وضعیت رقابت پذیری گردشگری این مراکز بررسی شود. هدف از این پژوهش طراحی مدل عوامل مؤثر بر توسعه مدیریت گردشگری شهری با تأکید بر کلان شهرها به ویژه کلان شهر تهران است. بر اساس نتایج به دست آمده از خروجی نرم افزار نگاشت شناختی فازی، مهم ترین عوامل بر اساس میزان مرکزیت عوامل حمایت مسئولان، تأمین خدمات شهری و زیرساخت های شهری است. مؤثرترین عامل نیز عامل حمایت مسئولان است که تأثیر بسزایی در ایجاد هر نوع بهبود در توسعه مدیریت گردشگری شهری دارد. تأثیر حمایت مسئولان، که در مدل نشان داده شده است، با یافته های کانوال و همکاران (۲۰۲۰) و کوانگ و همکاران (۲۰۲۲) تطابق دارد. همچنین، تأثیرپذیری توسعه مدیریت گردشگری شهری (با تأکید بر کلان شهرها و نمونه موردی کلان شهر تهران) از تأمین خدمات شهری که در مدل مدنظر قرار گرفته است، با نتایج پژوهش ویرتز و مولر (۲۰۲۳) و جی و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد. نقش عامل زیرساخت های شهری، که مورد تأکید مدل است، در پژوهش پیچ و دویگنان (۲۰۲۳) و وانگ و همکاران (۲۰۲۰) نیز تأکید شده است.

به منظور بررسی تغییرات و تأثیرپذیری سایر عوامل در شرایطی که به هر دلیل نتوانیم تمامی عوامل را با هم فراهم آوریم، سناریوهایی نگاشته شده است. نتایج سناریونویسی نشان می دهد که اگر تنها به عامل حمایت مسئولان توجه شود ولی تلاشی برای تأمین خدمات شهری و زیرساخت های شهری نشود، همه عوامل در جهت منفی و به میزان متوسط و زیاد تغییر می کنند. همچنین، اگر تنها به عوامل تأمین خدمات شهری و زیرساخت های شهری توجه شود و عامل حمایت مسئولان نادیده گرفته شود، بازهم دتمایی عوامل در جهت منفی حرکت خواهند کرد. با توجه به نتایج سناریو، چنانچه خواهان توسعه مدیریت گردشگری شهری هستیم، لازم است هر سه عامل را در دستور کار و روند برنامه ریزی توسعه قرار دهیم. به همین منظور، پیشنهاد می شود بر وضعیت نظافت و بهداشت، به ویژه کنترل شدید و سخت گیرانه نظافت و درمان در مکان های گردشگری، نظارت و کنترل دقیق

و حل مشکلات شهری. دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران.

عیوضلو، داود و رضویان، محمدتقی (۱۳۹۷). ارزیابی وضعیت مدیریت شهری کلان‌شهرها مبتنی بر شاخص‌های حکمروایی مطلوب شهری مورد مطالعه: کلان‌شهر تهران. جغرافیا و توسعه، ۱۶(۵۲)، ۱۷۵-۱۹۲.
<https://doi.org/10.22111/gdij.2018.4003>

فامیل نوروژی، حامد، شریفی، شهرام و شیدایی، آیلین (۱۳۹۴). ارزیابی گردشگری شهری با تأکید بر توسعه زیرساخت‌های گردشگری و رقابت‌پذیری شهری؛ مورد پژوهی: کلان‌شهر تهران. مدیریت شهری، ۳۹(۳)، ۳۶۹-۳۹۱.
<http://ijurm.imo.org.ir/article-1-469-fa.html>

فرهادی‌خواه، حسین، زیاری، کرامت‌اله، زنگنه شهرکی، سعید و رضایی، ناصر (۱۴۰۱). تحلیل رقابت‌پذیری کلان‌شهرهای ایران از منظر گردشگری شهری با تأکید بر وضعیت کلان‌شهر تهران. اقتصاد شهری، ۱۷(۱)، ۱-۱۸.
<https://doi.org/10.22108/ae.2022.133694.1212>

قبادی، علیرضا و پوررجبی، میلاد (۱۳۹۸). بررسی نقش مدیریت شهری بر توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان صومعه سرا). توسعه پایدار محیط جغرافیایی، ۱۸(۱)، ۱-۱۶.
<https://doi.org/10.52547/sdge.1.1.1>

کاظمیان، غلامرضا و آزادی، الهام (۱۳۹۰). الگوی توسعه گردشگری شهری در مرکز شهر تهران با رویکرد مدیریت شهری. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۵(۶)، ۵۳-۸۴.
<https://doi.org/10.22054/tms.2011.5084>

کریمی، غلامحسین، حسینی، علی و جهانیان، منوچهر (۱۴۰۱). تبیین نقش مؤلفه‌های مدیریت شهری بر توسعه گردشگری مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز. گردشگری شهری، ۳۹(۳)، ۶۳-۷۷.
<https://doi.org/10.22059/jut.2022.339693.1019>

مخصوص، ماهرخ، نجفی‌زاده، نادره السادات و جوانمرد، حبیب‌الله (۱۴۰۰). تبیین مدل توسعه گردشگری با تأکید بر نقش محرک‌های فرهنگی

نو در جغرافیای انسانی، ۳۳(۲)، ۲۴-۲۰.
<https://doi.org/20.1001.1.66972251.1400.13.2.1.2>

جهانشاهی، هاجر و وارثی، حمیدرضا (۱۴۰۰). تدوین برنامه‌ریزی راهبردی فضای شهری با رویکرد توسعه پایدار شهری نمونه موردی: بندر بوشهر. آمایش محیط، ۵۵(۱)، ۱۲۴-۱۰۱.
<https://doi.org/20.1001.1.2676783.1400.14.55.5.5>

حاجی‌لو، زهرا، ارغان، عباس، دریاباری، سیدجمال‌الدین و فرهودی، رحمت‌الله (۱۳۹۷). تحلیلی بر عوامل مؤثر بر نظام مدیریت شهری کلان‌شهر تهران در راستای مدیریت یکپارچه شهری. جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۹(۱)، ۱۴۱-۱۵۹.
<https://doi.org/20.1001.1.22286462.1397.9.1.10.0>

دادورخانی، فضیله و غنیان، منصور (۷۹۳۱). تبیین راهبردهای توسعه گردشگری پیراشهری جامعه‌محور. مطالعه موردی منطقه کن-سولقان. گردشگری شهری، ۵(۴)، ۵۳۱-۱۲۱.
<https://doi.org/10.22059/jut.2019.225404.279>

رضایی، ناصر و غناء، الناز (۱۳۹۸). بررسی علل ناکامی مدیریت شهری در توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: تهران). پژوهش در گردشگری، ۲۸(۲)، ۶۴-۷۵.
<http://journal.richt.ir/tr/article-1-49-fa.html>

رفعیان، مجتبی، آجیلیان ممتاز، شیوا و شیرپور، مهدی (۱۳۹۳). رویکرد برنامه‌ریزی وکالتی در برنامه‌ریزی شهری (مورد پژوهی: شهر سبزوار، محله گلستان). جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، ۲۷(۳)، ۲۷۷-۳۰۱.
<https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2014.53057>

زبردست، علیرضا و درسخوان، رسول (۱۴۰۰). تبیین مؤلفه‌های دستیابی به توسعه پایدار محیطی در ساختار مدیریت شهری کلان‌شهر تبریز. پایدار، توسعه و محیط زیست، ۲۱(۳)، ۴۰-۲۱.
<https://sanad.iau.ir/en/Journal/jsde/Article/846592/FullText>

زیویار، پروانه، تیموری، سعید و نوروزی، مصطفی (۱۳۹۲). امکان‌سنجی صنعت توریسم در شهر خرم‌آباد براساس مدل تحلیلی SWOT. جغرافیایی سرزمین، ۱۰(۳۹)، ۷۸-۹۹.
<https://doi.org/20.1001.1.2228.4662.1397.8.3.27.8>

عاشوری، حسن و انبارلو، مسعود (۱۳۹۵). نقش درآمدهای پایدار شهرداری‌ها در توسعه، عمران

- management in the sustainable development of tourism in Tehran metropolis. *Journal of Environmental based Teoretical Planning*, 13(2), 2-24. <https://doi.org/20.1001.1.66972251.1400.13.2.1.2> [In Persian]
- Dadvarkhani, F. and ghanian, M. (2019). The analysis of community based strategies of Tehran's Suburb Tourism Development, The case study of Kan-Solaghan District. *urban tourism*, 5(4), 121-135. <https://doi.org/10.22059/jut.2019.225404.279> [In Persian]
- Eyvazlu, D., & Razavian, M. (2018). Metropolises Urban Management Assessment Based on Urban Good Governance Indexes; Case Study: Tehran Metropolis. *Geography and Development*, 16(52), 175-192. <https://doi.org/10.22111/gdij.2018.4003> [In Persian]
- Famil Nouroozi, H., Sharifi, S., & Sheidaee, A. (2015). Evaluation of urban tourism with an emphasis on tourism infrastructure development and urban competitiveness Case Study: Metropolitan Tehran. *Internatinal Journal of Urban and Rural Management*, 14(39), 369-392. <http://ijurm.imo.org.ir/article-1-469-fa.html> [In Persian]
- Farhadikhah, H., Ziari, K., Zanganeh Shahraki, S., & Rezaei, N. (2022). Analyzing the competitiveness of Iranian metropolises from the point of view of urban tourism, emphasizing the situation of Tehran metropolis. *Urban Economics*, 7(1), 1-18. <https://doi.org/10.22108/ue.2022.133694.1212> [In Persian]
- Ghobadi, A., & Pourrajabi, M. (2020). The Impact of civil management on the Development of Tourism Industry in Someesara Town. *Sustainable Development of Geographical Environment*, 1(1), 1-16. <https://doi.org/10.52547/sdge.1.1.1> [In Persian]
- اجتماعی؛ مطالعه موردی: شهر اراک. گردشگری شهری، ۸(۳)، ۴۷-۶۲. <https://doi.org/10.22059/jut.2021.319675.889>
- معمدی، مهران، فخار، زرین و مافی، فرزاد (۱۴۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی عوامل راهبردی توسعه گردشگری شهر سنقر. گردشگری شهری، ۸(۴)، ۷۳-۸۶. <https://doi.org/10.22059/jut.2021.327998.934>
- وحیدزادگان، فریبا و زنگی‌آبادی، علی (۱۴۰۰). تبیین تعامل ارزش ویژه برند گردشگری و منظر شهری از دید گردشگران خارجی، نمونه مورد مطالعه شهر اصفهان. مطالعات مدیریت گردشگری، ۱۶(۵۳)، ۲۰۰-۱۷۳. <https://doi.org/10.22054/tms.2021.57888.2466>
- ### References
- Adinehvand, A. A., & Alian, M., (2017). Good Urban Governance: The Prioritization of Components and Indicators. (e124616). *Strategy*, 25(4), e124616. <https://doi.org/20.1001.1.10283102.1395.25.4.9.5> [In Persian]
- Aghaalikhani, M., Bakhshandeh Nosrat, A., & Rahmani, M. (2018). The role of urban management in the sustainable development of urban tourism; case study: Ramsar city. *Urban Management Studies*, 17(51), 197-183. <http://ijurm.imo.org.ir/article-1-2242-fa.html> [In Persian]
- Ashouri, H., & Anbarloo, M. (2016). The role of sustainable municipal revenues in development, construction and solving urban problems. *10th Congress of Pioneers of Progress*, Tehran. [In Persian]
- Barghi, H., Shafiei, B., & Hajarian, A. (2018). An investigation into life quality by emphasizing urban management: a case study in Islam abad gharb. *Urban Management Studies*, 34(10), 1-12. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/ums/Article/824416> [In Persian]
- Beigpour, M., Vali Shariatpanahi, M., Farajirad, A.R. (2022). Evaluating the role of urban

- Kazemian, G., & Azadi, E. (2011). Urban tourism development model in the center of Tehran with an urban management approach. *Tourism Management Studies*, 6(15), 53-84. <https://doi.org/10.22054/tms.2011.5084> [In Persian]
- Koens, K., Klijs, J., Weber-Sabil, J., Melissen, F., Lalicic, L., Mayer, I., ... & Aall, C. (2022). Serious gaming to stimulate participatory urban tourism planning. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(9), 2167-2186. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1819301>
- Lerario, A., & Di Turi, S. (2018). Sustainable urban tourism: Reflections on the need for building-related indicators. *Sustainability*, 10(6), 1981. <https://doi.org/10.3390/su10061981>
- Makhsos, M., Najafizadeh, N., & Javanmard, H. (2021). Explain the Urban Tourism Development According to the Model With Emphasis on Social-Cultural Stimuli Case Study: Arak city. *urban tourism*, 8(3), 47-62. <https://doi.org/10.22059/jut.2021.319675.889> [In Persian]
- Motamedi, M., Fakhar, Z., & Mafi, F. (2022). Identifying and Prioritizing Strategic Factors for Tourism Development in Sonqor. *urban tourism*, 8(4), 73-86. <https://doi.org/10.22059/jut.2021.327998.934> [In Persian]
- Page, S. J., & Duignan, M. (2023). Progress in Tourism Management: Is urban tourism a paradoxical research domain? Progress since 2011 and prospects for the future. *Tourism Management*, 98, 104737. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2023.104737>
- Parvin, M., Razavian, M. T., & Tavakolinia, J. (2020). Importance of urban tourism planning in Tehran with economic approach. *Journal of Tourism Hospitality*
- Grah, B., Dimovski, V., & Peterlin, J. (2020). Managing sustainable urban tourism development: The case of Ljubljana. *Sustainability*, 12(3), 792. <https://doi.org/10.3390/su12030792>
- Hajilo, Z., Arghan, A., Daryabari, S. J., & Farhodi, R. (2019). An Analysis of the Effective Factors on Tehran City Metropolitan City's Urban Management System for Integrated Urban Management. *Geography and Regional Planning*, 8(33), 141-159. <https://doi.org/20.1001.1.22286462.1397.9.1.10.0> [In Persian]
- Jahanshahi, H., & Varesi, H. R. (2022). Developing Strategic Urban Planning with Sustainable Urban Development Approach (A Case Study of Bushehr Port). *Journal of Environmental based Teoretical Planning*, 55(14), 101-124. <https://doi.org/20.1001.1.2676783.1400.14.55.5.5> [In Persian]
- Ji, T., Chen, J. H., Wei, H. H., & Su, Y. C. (2021). Towards people-centric smart city development: Investigating the citizens' preferences and perceptions about smart-city services in Taiwan. *Sustainable Cities and Society*, 67, 102691. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2020.102691>
- Kanwal, S., Rasheed, M. I., Pitafi, A. H., Pitafi, A., & Ren, M. (2020). Road and transport infrastructure development and community support for tourism: The role of perceived benefits, and community satisfaction. *Tourism Management*, 77, 104014. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.104014>
- Karimi, G., Hassani, A., & Jahanian, M. (2022). Explaining the Role of Urban Management Components on Tourism Development (Case Study: Tabriz metropolis). *urban tourism*, 9(3), 63-77. <https://doi.org/10.22059/jut.2022.339693.1019> [In Persian]

- capacity and its impacts on tourism economic growth in urban tourism destinations in China. *Journal of Destination Marketing & Management*, 15, 100383. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2019.100383>
- Wirtz, B. W., & Müller, W. M. (2023). An integrated framework for public service provision in smart cities. *International Journal of Public Sector Performance Management*, 11(3), 310-340. <https://doi.org/10.1504/IJPSPM.2023.130260>
- Zabardast, A.R., Darskhan, R. (2021). Explaining the components of achieving sustainable environmental development in the urban management structure of Tabriz metropolis. *Sustainability, Development & Environment*, 13(2), 21-40. <https://sanad.iau.ir/en/Journal/jjde/Article/846592/FullText> [In Persian]
- Ziviyar, P., & Teymouri, S. (2018). Analysis and evaluation of tourism development capabilities historical context Khorramabad (case study: neighborhood of Baba Taher). *Geography and Regional Planning*, 8(31), 83-96. <https://doi.org/10.1001.1.22286462.1397.8.3.27.8> [In Persian]
- Zmyślony, P., & Kowalczyk-Anioł, J. (2019). Urban tourism hypertrophy: Who should deal with it? The case of Krakow (Poland). *International Journal of Tourism Cities*, 5(2), 247-269. <https://doi.org/10.1108/IJTC-07-2018-0051>
- Research, 7(2), 95-110. file:///C:/Users/Tehrani/Downloads/1003920200206.pdf [In Persian]
- Quang, T. D., Tran, T. C., Tran, V. H., Nguyen, T. T., & Nguyen, T. T. (2022). Is Vietnam ready to welcome tourists back? Assessing COVID-19's economic impact and the Vietnamese tourism industry's response to the pandemic. *Current Issues in Tourism*, 25(1), 115-133. <https://doi.org/10.1080/13683500.2020.1860916>
- Rafiyan, M., Ajilian Momtaz, S., & Shiripour, M. (2014). Advocacy planning approach in urban planning (case study: Golestan Neighborhood of Sabzevar City). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 2(3), 277-301. <https://doi.org/10.22059/jurbangeo.2014.53057> [In Persian]
- Rezaee, N., & Ghana, E. (2019). Causes of Failure of Urban Management in Urban Tourism Development (Case Study: Tehran). *Tour Res.*, 1(2), 64-75. <http://journal.richt.ir/tr/article-1-49-fa.html> [In Persian]
- Vahidzadegan, F., & Zangiabadi, A. (2022). Explaining the interaction between tourism brand equity and urban landscape from the perspective of foreign tourists, a case study of Isfahan city. *Tourism Management Studies*, 16(53), 173-200. <https://doi.org/10.22054/tms.2021.57888.2466> [In Persian]
- Wang, J., Huang, X., Gong, Z., & Cao, K. (2020). Dynamic assessment of tourism carrying

